

Koulukielen sanasto

Lukijalle

Hyvin toimiva kodin ja koulun yhteistyö on keskeinen lasten ja nuorten oppimisen ja kasvun tuki. Vanhemmat, opettajat ja muut ammattikasvattajat tarvitsevat toisiaan. Vanhempien ja koulun yhteistyöllä vaikutetaan lapsen ja nuoren koulumenestykseen, kouluviihtyvyyteen ja koulutuksen arvoistamiseen. Yhteistyöllä ratkotaan myös koulunkäyntiin liittyviä ongelmia.

Lapselle on tärkeää, että vanhemmat ovat kiinnostuneita hänen koulunkäynnistään. Vanhempien merkitys lasten koulunkäynnin kannustajana ja tukijana on merkittävä. Koulun ja vanhempien säännöllinen vuoropuhelu edistää lapsen oppimista ja tukee koulutuspolun valintoja.

Kunnilla on suuri itsemääräämisoikeus toteuttaa ja järjestää koulutuspalvelujaan. On lasten, perheiden ja koko kasvatusjärjestelmän etu, että nämä koulutuspalvelut on järjestetty koko maan alueella laadukkaasti ja monipuolisesti.

Vanhemmillä on oikeus vaatia lapselleen hyvää ja laadukasta opetusta ja kasvatusta koulun jokaisena työpäivänä. Keskeisiä hyvän koulutyön kriteereitä ovat ammattitaitoinen ja koulutettu henkilökunta sekä terveellinen ja koulutyötä aktivoiva, monipuolinen oppimisympäristö. Lapsella on oikeus saada tarvittaessa myös koulutyötä ja elämänhallintaa tukevaa erityisopetusta ja oppilashuollon palveluita.

Perheiden, opetushallinnon ja koulun vuorovaikutuksen kehittämiseksi Suomen Vanhempainliitto ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ovat yhteistyössä laatineet koulukielen sanaston. Ensimmäisen kerran sanasto tehtiin vuonna 2000 ja tämä on neljäs päivitetty koulukielen sanasto. Opetushallitus on antanut tarkentavia kommentteja sanastoa laadittaessa. Koulukielen sanaston tarkoituksena on avata koululainsäädännön ja opetushallinnon termit ja niiden merkitystä ja näin osaltaan lisätä perheiden, kunnan, opetushallinnon ja koulun yhteistyötä sekä vanhempien osallisuutta kunnan koulutuspalvelujen kehittämisessä. Toivomme sanaston rohkaisevan kaikkia kasvattajia keskustelemaan ja vaikuttamaan koulussa.

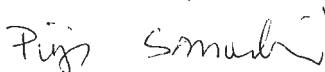
Helsingissä, 4. päivänä kesäkuuta 2009

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Erkki Kangasniemi
puheenjohtaja

Suomen Vanhempainliitto

Pirjo Somerkivi
toiminnanjohtaja

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
PL 20
00521 Helsinki
Puh. vaihe 020 748 9600
Sähköposti: oaj@oaj.fi
www.oaj.fi

Suomen Vanhempainliitto ry
Mariankatu 28 B 5
00170 Helsinki
Puh. (09) 135 1177
Sähköposti: toimisto@suomenvanhempainliitto.fi
www.suomenvanhempainliitto.fi

Sisältö:

Lukijalle	2
Koulusanasto	3
Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet	12
Perusopetuksen päätöksenteko	12

Koulusanasto

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Aamu- ja iltapäivätoiminta on perusopetuslain mukaista, oppituntien ulkopuolella järjestettävää, maksullista kerho- tai muuta vapaa-ajantoimintaa, joka on suunnattu erityisesti peruskoulun 1. ja 2. luokan sekä erityisopetuksen oppilaille. Kunnat päättävät toiminnan järjestämisestä, ja lasten osallistuminen siihen on vapaaehtoista. Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää Opetushallituksen laatimien koululais- ten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukaisesti.

AIHEKOKONAISUUDET

Aihekokonaisuudet ovat sellaisia opetus- ja kasvatustyön keskeisiä painoalueita, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppi-aineisiin. Aihekokonaisuuksia käsitellään eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteydessä, esimerkiksi aamunavauksina, teemapäivinä ja projekteina. Aihekokonaisuuksista päätetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ja niiden toteutuksesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

ALKUOPETUS

1. ja 2. vuosiluokan opetusta kutsutaan alkuopetuksiksi.

ARVIOINTI

Arviointi antaa tietoa siitä, miten tavoitteet on saavutettu ja miten ne voitaisiin saavuttaa vielä paremmin. Arviointi voi olla valtakunnallista, kunnan tasolla tapahtuvaa tai koulukohtaista koulun toiminnan arviointia tai oppilaan arviointia. Vanhemmat voivat olla mukana koulun toiminnan arvioinnissa sekä oman lapsensa kehityksen arvioinnissa. (ks. myös kohdat oppilaan arviointi ja koulun itsearviointi)

AVUSTAVA HENKILÖSTÖ

Opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön lisäksi koulussa toimii avustavaa henkilöstöä, johon kuuluvat mm. koulunkäyntiavustajat. (ks. koulunkäyntiavustaja).

DIDAKTIikka

Didaktiikka tarkoittaa vapaasti suomennettuna oppia opetuksesta. Didaktiikka on opettajankoulutuksen tärkeimpiä oppi-aineita: jokaisella oppiaineella on oma didaktiikkansa, joka esittää, kuinka ainetta tulisi opettaa eri-ikäisille oppijoille.

ERITYISLUOKANOPETTAJA

Erytisluokanopettaja opettaa erityisopetuspäätöksen saaneita oppilaita luokkamuotoisessa erityisopetuksessa. (ks. myös konsultoiva erityisopettaja)

ERITYISOPETTAJA

Erytisopettaja opettaa erityistä tukea tarvitsevia oppilaita osa-aikaisesti muun opetuksen ohessa. Yleisimmin erityis-

opettaja opettaa oppilaita, joilla on lukemisen tai kirjoittamisen oppimisvaikeuksia, mutta antaa tukea myös matematiikan ja kielten oppimiseen. Opetusta voidaan antaa yksilöopetuksena, muutaman oppilaan ryhmässä tai samanaikaisopetuksena. Erityisopettajasta käytetään myös nimitystä laaja-alainen erityisopettaja. (ks. myös konsultoiva erityisopettaja)

ERITYISOPETUS

Oppilaalle, joka tarvitsee erityistä tukea oppimisessa tai koulunkäynnissä ilmeneviin vaikeuksiin, voidaan antaa osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Jos oppilaalle ei voida antaa opetusta muuten, hänelle tulee tehdä erityisopetuspäätös. Silloin oppimäärät, opetusjärjestelyt ja oppilaan tarvitsema tuki määritellään henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

ERITYISOPETUKSEN RYHMÄKOKO

Erytisopetuksen ryhmäkoosta säädetään perusopetusasetuksessa. Erityisopetuksen ryhmä voi olla oppilasryhmän koostumuksesta riippuen joko 6, 8 tai 10 oppilasta. Kun oppilaalla on pidennetty oppivelvollisuus ja hän opiskelee integroituna yleisopetuksen ryhmään, oppilasryhmän yhteenlaskettu oppilasmäärä voi olla maksimissaan 20.

ERITYTTÄMINEN

Eryttäminen on opetuksen sopeuttamista oppilasryhmän jokaisen oppilaan oppimiseen liittyvien tarpeiden mukaisesti. Opetus järjestetään siten, että oppilaiden opiskeluun käyttämä aika ja sisällöt vaihtelevat yksilöllisesti. Eryttäminen saattaa merkitä myös oppilaiden tilapäistä jakoa ryhmien tavoitteiden ja sisältöjen perusteella. Eryttämisellä pyritään tarjoamaan jokaiselle oppilaalle mahdollisimman soveltavat haasteet ja oppimisympäristö oppimisessaan.

ESIOPETUS

Lapsella on oikeus esiopeutukseen oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Esiopeutuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä. Esiopeutuksesta säädetään perusopetuslaissa ja se tulee järjestää Opetushallituksen laatimien esiopeutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kunnalla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää esiopeutusta ja vanhemmat ratkaisevat lapsen osallistumisen esiopeutukseen. Esiopeutus on maksutonta.

HOJKS

Oppilaalle, jolla on erityisopetuspäätös, on perusopetuslain mukaan laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen. HOJKS:in tulee sisältää ne asiat, jotka opetussuunnitelman perusteissa on määrätty. Jos oppilaalla on jossakin aineessa yksilöllinen oppimäärä, HOJKSissa hänelle määritellään yksilölliset tavoitteet, sisällöt ja arvioinnin periaatteet tuossa oppiaineessa. HOJKSista tehdään hallinnollinen päätös, joten oppilaan huoltajia on kuultava ennen päätöksen tekemistä. HOJKS on uudistettava lukuvuosittain, kun oppilaan opiskelutavoitteissa ja opiskelun tukimuodoissa tapahtuu muutoksia.

HUOLTAJA

Huoltaja on lapsen ja nuoren kasvatuksesta vastaava henkilö, tavallisesti lapsen äiti ja/tai isä.

HYVÄN OSAAMISEN KUVAUKSET

Ks. oppilaan hyvän osaamisen kuvaukset

IHMISKÄSITYS

Ihmiskäsitys on kokonaisnäkemys ihmisen olemuksesta, asemasta luonnossa ja yhteiskunnassa, kehitysmahdollisuuksista ja kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Koulun toiminnan taustalla oleva ihmiskäsitys näkyy siinä, miten opetus ja koulun toiminta on järjestetty.

INKLUUSIO

Inklusion perusideana on, että jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus käydä omaa lähikouluunsa riippumatta siitä, onko hänellä oppimisvaikeuksia tai jokin vamma tai sairaus. Lähikoulu toimii siten koko ikäluokan kouluna. Oppilaita ei luokitella ominaisuuksien tai taipumusten mukaan, vaan heitä kohdellaan tasaveroisesti. Lähikoululle tulee tällöin taata resurssit vastata kaikkien oppilaiden tarpeisiin.

INTEGRAATIO

Integrointi tarkoittaa erityisopetus päätöksen saaneiden oppilaiden opetusta yleisopetuksen ryhmissä. Integroidulle oppilaalle tulee turvata riittävät tukitoimet yleisopetuksen ryhmässä. Usein integraatiota toteutetaan siten, että oppilas opiskelee joitakin oppiaineita, esimerkiksi taide- ja taitoaineita yleisopetuksen ryhmässä ja muita aineita erityisryhmässä.

JOHTOKUNTA

Kouluissa voi olla toimintaa ohjaava päätöksentekoaikana, johtokunta. Kunta päättää, onko kouluissa johtokunnat ja mitkä ovat niiden tehtävät. Johtokunnissa on yleensä opettajien ja koulun henkilöstön sekä oppilaiden vanhempien edustus. Myös oppilaat voivat olla niissä edustettuina.

JOPO-TOIMINTA

JOPO (Joustava perusopetus) -toiminta on opetusministeriön käynnistämää toimintaa, jolla tuetaan nuoria saamaan peruskoulu päätökseen ja ehkäistään koulutuksen ulkopuolelle jäämistä peruskoulun jälkeen. Toiminta tapahtuu perusopetuksen yhteydessä yleisopetuksen tavoittein ja sisällöin, mutta työskentelymuodoissa käytetään joustavia toimintamalleja, ja opetusta sovitetaan oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin ja tilanteisiin. Samalla pyritään varmistamaan nuorelle koulutuspaikka toisen asteen koulutuksessa. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia työmuotoja ja opiskelua työpaikoilla aidoissa työympäristöissä.

JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

Järjestyssäännöt ovat koulu yhteisössä laaditut yhteiset pelisäännöt siitä, miten koulussa toimitaan. Niiden avulla pyritään edistämään koulun järjestystä ja työrauhaa, opiskelun sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Kaikilla kouluilla pitää perusopetuslain mukaan olla järjestyssäännöt.

KAIKILLE YHTEISET OPPIAINEET

Kaikille oppilaille yhteiset oppiaineet on määritelty perusopetuslaissa. Lisäksi oppilaalla voi olla valinnaisia tai vapaaehtoisia oppiaineita.

KELPO-KEHITTÄMISTOIMINTA

KELPO-toiminta on osa Perusopetus paremmaksi -ohjelmaa (ks. POP-ohjelma). Se on Opetushallituksen koordinoimaa kehittämistyötä. Työn tavoitteena on edistää kansallisen erityisopetuksen strategian toteutumista kunnissa ja kouluissa. Erityisopetuksen strategia korostaa ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen merkitystä ja tuen järjestämistä yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena.

KIELIOHJELMA

Kieliohjelma esittelee koulun tai kunnan kielivalikoiman. Perusopetuksen kielenopetuksen laajuudet on määritelty seuraavasti:

A1 = yhteinen ensimmäinen kieli
(1.–6. luokkien aikana alkava)

A2 = vapaaehtoinen kieli (1.–6. luokkien aikana alkava)

B1 = yhteinen toinen kotimainen kieli tai englanti
(7.–9. luokkien aikana alkava)

B2 = valinnainen kieli (7.–9. luokkien aikana alkava)

KIVA KOULU -OHJELMA

KiVa Koulu on opetusministeriön ja Turun yliopiston kehittämä ohjelma koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. KiVa Koulu -toimenpideohjelmat laaditaan erikseen luokka-asteille 1–3, 4–6 ja 7–9. (ks. koulukiusaaminen)

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ

Kodin ja koulun yhteistyöllä tarkoitetaan koulun henkilöstön ja oppilaiden vanhempien yhteistä toimintaa oppilaiden terveen ja turvallisen kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Perusopetuslaki velvoittaa kouluja olemaan opetuksessa yhteistyössä kotien kanssa. Opetussuunnitelmassa on määritelty kodin ja koulun yhteistyön periaatteet. Yhteistyötä tehdään sekä yksilö- että yhteisötasolla. Yhteistyö voi olla lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin, arviointiin, opetussuunnitelman laatimiseen ja koulun toiminnan kehittämiseen liittyvää. Monessa koulussa toimii vanhempainyhdistys, joka osaltaan edistää kodin ja koulun yhteistyötä.

KOKONAISET OPETUS

Kokonaisopetus tarkoittaa, että koulussa on luovuttu oppiaineista osittain tai kokonaan. Tällöin oppilaat opiskelevat teemoja ja aihekokonaisuuksia eripituisina työskentelyjaksoina.

KONSULTOIVA ERITYISOPETTAJA

Kunnissa ja seutukunnissa ovat yleistymässä erityisopetuksen asiantuntijat, jotka eivät tee perinteistä erityisopettajan työtä. Erityisopettajan/ erityispedagogin koulutuksen saanut henkilö voi toimia esimerkiksi konsultoivana erityisopettajana, erityisopetuksen koordinaattorina, suunnittelijana, kehittämisohjaajana tai alueellisena erityisopettajana. Tällöin työ ei sisällä pelkästään opetusta, vaan siinä korostuvat erityisopetukseen liittyvät asiantuntija-, ohjaus- ja suunnittelu-tehtävät. Konsultoivan erityisopettajan nimike voi vaihdella.

KOULUHYVINVOINTI

Kouluhyvinvoinnilla viitataan oppilaiden ja koulun henkilökunnan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin koulu yhteisössä. Kouluhyvinvointia voidaan jäsentää tarkastelemalla koulua fyysisenä, psyykkisenä, sosiaalisena ja pedagogisena ympäristönä. Tällöin keskeiseksi kysymyksi nousevat mm. koulutilojen ja -ympäristön terveellisyys, turvallisuuteen ja viihtyisyyteen, ryhmäkokoihin, opetuksen järjestelyihin, johtamiseen, oppilashuoltoon sekä kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät asiat.

KOULUKIUSAAMINEN

Koulukiusaaminen määritellään systemaattiseksi, tahalliseksi ja toistuvasti samaan oppilaaseen kohdistuvaksi negatiiviseksi toiminnaksi. Kiusaajia voi olla yksi tai useampia. Koulukiusaamisen lisäksi koulussa voi esiintyä myös muunlaista väkivaltaa. Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Tämä suunnitelma on osa oppilashuollon suunnitelmaa. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee toimeenpanna suunnitelma sekä valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

KOULUKULJETUS

Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulu matka on viittä kilometriä pitempi, hänellä on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, hänellä on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoidon. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, jos matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, raskavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan koulukuljetuksesta on kuvaus oppilaan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

KOULUKURAATTORI

Koulukuraattori on koulun sosiaalityön asiantuntija. Hänen tehtävänä on edistää yksittäisen oppilaan, oppilasryhmän ja koulu yhteisön sosiaalista hyvinvointia ja vuorovaikutusta sekä tukea oppilaiden koulunkäyntiä erityisesti ongelmalanteissa.

KOULUN ITSEARVIOINTI

Kunnat ja muut opetuksen järjestäjät arvioivat oman toimintansa laatua ja edellyttävät, että myös koulut arvioivat omaa toimintaansa. Arviointitavat vaihtelevat kunnittain ja kouluittain. Vanhemmat voivat osallistua koulun itsearviointiin.

KOULUN KERHOTOIMINTA

Koulun kerhotoiminnalla tarkoitetaan koulun järjestämiä, oppilaalle vapaaehtoisia kerhoja, jotka ovat oppituntien ulkopuolella. Kerhoja koskeva suunnitelma sisällytetään koulun vuotuisen työsuunnitelmaan.

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJA

Koulunkäyntiavustaja on oppilaiden ja opettajan apuna koulussa toimiva henkilö. Koulunkäyntiavustaja voi olla koulun tai luokkakohtainen. Erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle voi olla luokassa henkilökohtainen avustaja. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan saamista avustajan tuesta on kuvaus oppilaan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

KOULUN TOIMINTAKULTTUURI

Koulun toimintakulttuurilla tarkoitetaan koulun omaa tapaa toimia ja tulkita käytännössä koulun kasvatus- ja opetustehdävää. Siihen kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt ja toiminta- ja käyttäytymistavat sekä toimintaa ohjaavat arvot, periaatteet ja kriteerit.

KOULUPSYKOLOGI

Koulupsykologi edustaa psykologista asiantuntemusta koulu yhteisössä. Työn tavoitteena on edistää lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, vuorovaikutusta sekä oppimista.

KOULURUOKAILU

Opetukseen osallistuvalla oppilaalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Kouluruokailun yhteydessä toteutetaan myös terveyteen ja hyvään käytökseen liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita.

KOULUTERVEYDENHUOLTO

Kouluterveydenhuolto on koulu yhteisön hyvinvoinnin, oppilaiden terveyden sekä terveen kasvun ja kehityksen seuraamista, arviointia ja tukemista. Siihen kuuluu myös suun terveyden huolto eli hammashuolto. Koulussa voi olla oma terveydenhoitaja ja koululääkäri tai vastaanotto on järjestetty terveyskeskuksessa.

KOULUTUKSEN ARVIOINTINEUVOSTO

Koulutuksen arviointineuvosto toimii koulutuksen arvioinnin asiantuntijaelimenä opetusministeriön yhteydessä. Arviointineuvoston tehtävänä on arvioida koulutusta ja oppimista, kehittää arviointia ja edistää arviointitutkimusta. Arvioinnilla tuetaan kansallisia viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia koulutuksen ja opetuksen kehittämisessä.

KOULUTUSPOLITIikka

Koulutuspolitiikalla tarkoitetaan koulutusta ohjaavia yleisiä valtiollisia ja kunnallisia periaatteita ja linjauksia.

KURINPITO

Perusopetuslaissa on säädetty oppilaan kurinpitotoimista. Koulu voi rangaista oppilasta määräämällä hänet jälki istuntoon, antamalla hänelle kirjallisen varoituksen tai erottamalla hänet koulusta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi opetustilasta tai muusta koulun järjestämästä tilaisuudesta tai oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä jäljellä olevan työpäivän ajaksi. Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä suorittamaan tehtäviään. Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa opetustilasta tai koulun järjestämästä tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata poistumismääräystä. Heillä on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas,

joka ei poistu saatuaan tiedon opetuksen epäämisestä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistumisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää tilanteessa välttämättömiä voimakeinoja.

KURSSIMUOTOISUUS

Kurssimuotoisuudella tarkoitetaan sitä, että oppiaineiden oppimäärät on jaettu kursseihin. Jokainen kurssi on itsenäinen kokonaisuus. Useimmiten kouluvuoteen sisältyy kussakin aineessa 4–6 kurssia.

LEIRIKOULU

Leirikoulu on koulun työsuunnitelmaan merkitty opiskelujakso, joka toteutetaan koulun ulkopuolella. Vanhemmat voivat osallistua leirikoulun suunnitteluun. Vastuu leirikoulun toteuttamisesta on koululla.

LISÄOPETUS

Lisäopetuksella tarkoitetaan perusopetuksen päättötodistuksen saaneille oppilaille annettavaa syventävää ja täydentävää opetusta. Lisäopetuksen tulee edistää erityisesti työelämään tutustumista. Siihen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista. Epävirallisesti lisäopetuksesta puhutaan ”kymppiluokkana”.

LUKI-OPETUS

Luki-opetus on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa opetusta, jonka tarkoituksena on auttaa oppilasta lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa ilmenneissä vaikeuksissa. Lukiopetus voi olla joko yksilö- tai pienryhmäopetusta, jota tavallisimmin antaa luki-vaikeuksiin perehtynyt erityisopettaja.

LUKUVUOSI

Lukuvuosi on perusopetuksen vuosittainen työaika. Perusopetuksen lukuvuosi alkaa 1. päivänä elokuuta ja päättyy 31. päivänä heinäkuuta. Opetuksen järjestäjät päättävät, milloin lukuvuoden koulutyö alkaa ja milloin ovat koulujen lomien. Lukuvuosi jaetaan koulutyössä kahteen osaan: syyslukukautteen ja kevätlukukautteen. Lukuvuodessa on 190 työpäivää. Lukuvuoden koulutyö päättyy viikon 22 viimeisenä arkipäivänä.

LUKUVUOSISUUNNITELMA

Ks. kohta työsuunnitelma

LUOKANVALVOJA

7–9-luokilla yksi luokkaa opettavista aineenopettajista toimii luokanvalvojana, joka huolehtii luokan käytännön koulutyöhön liittyvistä asioista, kuten poissaolojen valvonnasta ja pitää yhteyttä vanhempiin.

LUOKKARETKI

Luokkaretki on oppilaiden ja/tai vanhempien suunnittelema retki tai matka, josta koulu ei ole vastuussa. (vrt. myös kohta opintoretki). Joskus puhekielessä käytetään ilmaisua ”luokkaretki”, kun tarkoitetaan koulun järjestämää opintoretkeä, joka tehdään tietyllä luokka-asteella.

LÄHIKOULU

Lähikoululla tarkoitetaan sitä koulua, jonka oppilaaksi oppilas asuinpaikkansa perusteella kuuluu. Kunta osoittaa oppilaalle lähikoulun. Lähikoulu on pääsääntöisesti oppilaan kotia lähinnä sijaitseva koulu, jonne oppilaalla on turvallinen koulumatka.

NIVELKOHTA

Nivelkohdalla tarkoitetaan valtioneuvoston asetuksessa määriteltyä tuntijaon osioiden välillä olevaa, tiettyjen vuosiluokkien muodostaman kokonaisuuden päätöskehä, johon tuntijako kiinnittyy. Näihin nivelkohtiin on opetussuunnitelman perusteissa laadittu hyvän osaamisen kuvaukset. Nivelkohdat vaihtelevat oppiaineittain eikä niitä ole jokaisen vuosiluokan lopussa.

Esimerkiksi matematiikan opetuksen nivelkohdat ovat 2. vuosiluokan, 5. vuosiluokan sekä 9. vuosiluokan lopussa.

NIVELVAIHEET

Opiskelun nivelvaiheiksi kutsutaan siirtymävaiheita koulusta toiselle, kuten esiopetuksesta alkuopetukseen tai perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Merkittäviä siirtymävaiheita oppilaan koulupolulla ovat myös luokalta toiselle tai koulusta toiseen siirtyminen. Oppimisen haasteiden kasvaminen muodostaa myös opiskelulle nivelvaiheen, mistä esimerkkinä on toiselta luokalta kolmannelle luokalle siirtyminen.

OPETUKSEN EHEYTTÄMINEN

Opetus voidaan rakentaa kokonaisuudeksi niin, että jokin ilmiö tarkastellaan kokonaisuutena eri tieteenalojen ajattelua yhdistäen. Tällöin opiskeltavia asioita, esimerkiksi ravintoa, terveyttä tai ympäristönsuojelun kysymyksiä tarkastellaan samanaikaisesti eri oppiaineiden näkökulmasta. (vrt. aihekokonaisuudet)

OPETUKSEN JAKSOTTAMINEN

Opetuksen jaksottaminen tarkoittaa, että koulun lukuvuosi jaetaan esimerkiksi kuuden viikon pituisiin jaksoihin. Jokaiselle jaksolle laaditaan oma lukujärjestys, jossa keskitytään tiettyjen oppiaineiden opiskeluun. Jaksottaminen liittyy yleensä oppiaineiden sisältöjen jakamiseen kursseiksi.

OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄ

Perusopetuksen järjestäjä on yleensä kunta tai kuntayhtymä, joilla on velvollisuus järjestää perusopetusta alueensa lapsille. Myös valtio, yksityinen yhteisö tai säätiö voi toimia opetuksen järjestäjänä. Yksityisen yhteisön tai säätiön tulee saada opetuksen järjestämisluva valtioneuvostolta.

OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN TOIMINTA-ALUEITTAIN

Jos opetusta ei voida oppilaan vaikean vamman tai vaikean sairauden vuoksi järjestää oppiaineittain laaditun oppimäärän mukaisesti, se järjestetään toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

OPETUKSEN PAINOTTAMINEN (PROFILOITUMINEN)

Opetuksen painottaminen tarkoittaa koulun omaleimaisuuden kehittämistä. Koulut voivat painottaa opetuksessaan esimerkiksi musiikkia, kuvataiteita, luonnontieteitä tai viestintää.

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ

Opetusalan Ammattijärjestö edustaa kaikkia opettajaryhmiä. Se on työmarkkinajärjestö, joka vastaa opettajien edunvalvonnasta. OAJ on myös jäsentensä ammatillinen edunvalvoja, keskeinen koulutuspoliittinen vaikuttaja sekä suomalaisen kasvatuksen ja koulutuksen puolestapuhuja.

OPETUSHALLITUS

Opetushallitus on opetusministeriön alainen koulutuksen asiantuntijavirasto. Se vastaa koulutuksen kehittämisestä ja seuraa koulutuksen järjestämistä. Opetushallitus päättää opetussuunnitelman ja tutkintojen perusteista eri kouluasteita ja koulumuotoja varten ja tukee perusteiden toimeenpanoa. Opetushallituksen tehtäviin kuuluvat myös mm. valtakunnallinen oppimistulosten arviointi, opiskelijavalintapalvelujen hoitaminen, tutkintojen tunnustaminen ja vertailu, koulutuksen ennakointi, koulutusta koskevien tietojen ja indikaattoreiden tuottaminen ja tilastojen julkaiseminen, koulutuksen rahoitusjärjestelmien kehittäminen ja ylläpito sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen toimeenpano.

OPETUS- JA OHJAUSHENKILÖSTÖ

Opetus- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvat opettajat, oppilaan ohjaajat ja rehtorit.

OPETUSMINISTERIÖ

Opetusministeriö on Suomen ylin opetusviranomainen, joka mm. valmistelee koulutusta koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset.

OPETUSRYHMÄ

Opetusryhmät muodostetaan yleensä vuosiluokittain. Luokka voidaan jakaa tarvittaessa pienemmiksi tai yhdistää suuremmiksi opetusryhmiksi. Opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä.

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen laatima kansallinen normi, jonka pohjalta paikallinen opetussuunnitelman laaditaan. Opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat voimassa olevaan opetuslainsäädäntöön. Opetussuunnitelman perusteissa määrätään paikallisen opetussuunnitelman laatimisesta ja sisällöstä, eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, opiskelun yleisen ja erityisen tuen järjestämisestä, maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetuksen järjestämisestä, erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä sekä oppilaan arvioinnista ja todistuksista. Opetussuunnitelman perusteissa on myös määritelty hyvän osaamisen kuvaukset oppiaineiden tason tasolle ja annettu päättöarvioinnin kriteerit. Opetussuunnitelman perusteet on koulutuksen järjestäjä velvoittava asiakirja. Perusteet on laadittu erikseen esi-, perus- ja lisäopetukseen.

OPETUSSUUNNITELMA (OPS)

Paikallinen opetussuunnitelma on kunnassa tai koulussa laadittu suunnitelma siitä, mitä ja miten koulussa opetetaan. Siinä esitetään myös, miten opetusta ja oppilasta arvioidaan. Opetussuunnitelma ohjaa ja kehittää koulun käytännön opetustoimintaa ja se on opettajia velvoittava normi. Vanhemmat voivat osallistua koulun opetussuunnitelman kehittämistyöhön.

OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Opetussuunnitelma laaditaan kunta- ja/tai koulukohtaisesti. Sen tulee pohjautua valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin.

OPINTO-OHJELMA

Opinto-ohjelmassa mainitaan ne oppiaineet ja aineryhmät, joita oppilas opiskelee.

OPINTORETKI

Opintoretki on koulun työsuunnitelmaan merkitty kouluaikana tehtävä retki, joka syventää ja täydentää opiskeltavia asioita. Vastuu opintoretkestä on koululla, ja se edellyttää opettajan mukanaoloa. Vanhemmat voivat osallistua opintoretken järjestämiseen ja toteuttamiseen. (vrt. myös kohta luokkaretki)

OPPIAINE

Ks. kaikille yhteiset oppiaineet ja valinnaiset oppiaineet.

OPPIAINEEN OSIO

Opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt määritellään opetussuunnitelman perusteissa oppiaineittain tai aineryhmittäin tuntijaon mukaisten tason tasojen väliselle osiolla eli tiettyjen vuosiluokkien muodostamalle kokonaisuudelle (ks. myös tason tasoa).

OPPILAAN ARVIOINTI

Oppilaan arviointi jaetaan opintojen aikaiseen arviointiin ja päättöarviointiin, joilla on erilaiset tehtävät.

Opintojen aikaisen arvioinnin tehtävä on oppilaan oppimisprosessin tukeminen sekä opiskelun ohjaus ja kannustaminen. Arvioinnin kohteina ovat oppilaan osaaminen, oppimisen edistyminen ja työskentely. Myös oppilaan käyttäytymistä tulee arvioida. Arviointiin liittyvä palaute kertoo oppilalle, miten hyvin hän on saavuttanut kasvulle ja oppimiselle asetetut tavoitteet suhteessa opetussuunnitelman tavoitteisiin ja hyvän osaamisen kuvauksiin. Palaute auttaa oppilasta suuntaamaan opiskeluaan ja kehittämään opiskelu- ja työskentelytaitojaan sekä käyttäytymistään. Oppilalle tulee antaa jokaisen lukuvuoden aikana riittävästi ja monipuolisesti palautetta edistymisestä, vahvuuksista ja kehittämistä vaativista alueista. Palautteen avulla myös huoltaja pystyy paremmin tukemaan lapsensa koulunkäyntiä.

Arvioinnin tulee perustua monipuoliseen näyttöön. Palaute muodostuu opettajan antamasta suullisesta ja kirjallisesta palautteesta sekä todistuksista. Jokaisen lukuvuoden päättyessä oppilalle tulee antaa lukuvuositodistus. Lisäksi oppilalle voidaan antaa esimerkiksi välitodistuksia tai arviointitiedotteita paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Useimmissa kouluissa käytetään myös opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteistä arviointikeskustelua.

Päätöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten hyvin oppilas on perusopetuksen päättyessä saavuttanut perusopetuksen oppimäärän tavoitteet eri oppiaineissa. Päätö-arvioinnin on oltava valtakunnallisesti vertailukelpoista ja kohdeltava oppilaita tasavertaisesti. Päätöarviointi perustuu monipuoliseen näyttöön oppilaan osaamisesta perusopetuksen päättövaiheessa vuosiluokilla 8–9. Oppilaan osaamisen tasoa arvioidaan suhteessa opetussuunnitelman perusteissa esitettyihin ainekohtaisiin päätöarvioinnin kriteereihin (ks. myös hyvän osaamisen kuvaus, päätöarvioinnin kriteerit ja todistukset).

OPPILAAN HYVÄN OSAAMISEN KUVAUS

Opetussuunnitelman perusteissa määritellään opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppiaineittain tai aineryhmittäin. Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu jokaisen oppiaineen osion päätteeksi, tuntijaon nivelkohtaan, oppilaan arvioinnin tueksi. Kuvaus määrittelee kansallisesti sen tieto- ja taitotason, joka on oppilaan arvioinnin pohjana. Numeroarvostelua käytettäessä hyvän osaamisen kuvaus määrittelee tason arvosanalle kahdeksan (8).

OPPILAANOHAJAJA (OPO)

Oppilaanohjaaja antaa perusopetuksen oppilaille sekä yksilöllistä että ryhmäohjausta. (ks. myös kohta oppilaanohjaus)

OPPILAANOHAJAUS

Oppilaanohjauksessa tuetaan oppilaiden opiskelunvalmiuksien kehittämistä ja opiskeluun liittyvien valintojen tekemistä. Perusopetuksen päättövaiheessa oppilasta tuetaan jatko-opintoihin liittyvissä valinnoissa.

OPPILASHUOLTO

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatustuen tukeminen. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuolto kuuluu myös esiopetuksessa oleville lapsille. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Sen tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö sekä lapsen kehityksen ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen.

OPPILASHUOLTOHENKILÖSTÖ

Oppilashuoltohenkilöstöön kuuluvat kouluterveydenhoitajat, koulukuraattorit, psykologit ja koululääkärit.

OPPILASHUOLLON SUUNNITELMA

Opetussuunnitelmassa tulee olla oppilashuollon suunnitelma. Siinä tulee kuvata mm. oppilaalle tarjottava tuki ja ohjaus, koulun toiminta kouluyhteisön terveyden, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden ja vuorovaikutuksen edistämiseksi ja oppilaan tukeen liittyvän yhteistyön järjestämiseksi sekä toiminta ja vastuunjako erilaisissa kriisi-, onnettomuus- ja ongelmatilanteissa ja niiden ehkäisemisessä. Tällaisia ovat muun muassa oppilaan suojaaminen väkival-

lalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, tupakoinnin ja päihteiden käytön ehkäisy, tapaturmien ehkäisy ja tuki mielenterveyskysymyksissä. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan toiminta kouluruokailussa ja koulumatkakuljetuksissa.

OPPILASKUNTA

Koulun oppilaat muodostavat oppilaskunnan, jolla voi olla oma hallitus. Oppilaskunta osallistuu koulutyön suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä yhteistoiminnan kehittämiseen. Sen tehtävänä on ohjata oppilaat keskinäiseen yhteistyöhön, pyrkiä parantamaan oppilaiden asemaa ja viihtyvyyttä koulussa ja edistää oppilaiden harrastustoimintaa sekä vastuuta yhteisten asioiden hoidosta.

OPPIMAAN OPPIMINEN

Oppimaan oppiminen on oppilaan opiskelutaitojen, -strategioiden ja -asenteiden kehittymistä. Oppilas oppii asettamaan työnsä tavoitteita, suunnittelemaan työtään ja arviomaan onnistumistaan.

OPPIMISKÄSITYS

Oppimiskäsityksellä tarkoitetaan niitä perusolettamuksia, joita tehdään oppimisprosessin luonteesta. Kaiken systemaattisen opetuksen taustalla on jokin käsitys oppimisesta, mikä säätelee mm. opetusmenetelmien valintaa.

OPPIMISSUUNNITELMA

Oppimissuunnitelma on henkilökohtainen suunnitelma oppilaan opiskelun ja oppimisen toteuttamiseksi. Siinä kuvataan miten opetussuunnitelman tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Siinä kuvataan myös mahdolliset tukitoimet, kuten tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus. Oppimissuunnitelma tukee opetuksen eriyttämistä, ja sen avulla voidaan tukea mm. maahanmuuttajaoppilaiden, tukea tarvitsevien oppilaiden ja lahjakkaiden oppilaiden opiskelua. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään opetussuunnitelmassa.

OPPIMISTAVOITTEET

Oppimistavoitteet ilmaisevat, mihin oppimisella pyritään. Tavoitteet voivat koskea perusopetusta yleisesti tai jotakin oppiainetta erityisesti.

OPPIMISYMPÄRISTÖ

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa oppiminen ja opiskelu tapahtuvat. Myös uuden teknologian luomat ympäristöt (mm. tietoverkko) luovat oppimisympäristöjä.

OPPIMÄÄRÄ

Perusopetuksen oppimäärä on kansallinen käsite. Oppimäärän laajuutta ja sisältöä tarkennetaan asteittain opetusta koskevissa säädöksissä. Perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Perusopetuslaissa on myös määritelty perusopetuksen oppimäärään sisältyvät yhteiset oppiaineet. Kullakin aineella on oma oppimääränsä. Oppiaineiden oppimäärien laajuus opetustunteina määritellään tuntijakoa koskevassa asetuksessa. Opetussuunnitelman perusteissa perusopetuksen oppimäärä konkretisoituu eri oppiaineiden tai oppiainekokonaisuuksien tavoitteiksi ja keskeisiksi sisällöiksi.

OPPIMÄÄRÄN YKSILÖLLISTÄMINEN

Oppilaan ensisijaisena tavoitteena on opiskella yleisen oppimäärän mukaisesti. Mikäli hän ei tuesta huolimatta saavuta yleisen oppimäärän tavoitteita, oppimäärää voidaan yksilöllistää. Oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan tavoitetasoa säättämistä vastaamaan hänen henkilökohtaisia oppimisen edellytyksiään. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisopetuspäätöksen tekemistä. Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa HOJKSissa päätetään, missä oppiaineissa oppilas opiskelee yksilöllistetyin tavoittein. HOJKSiin kirjataan oppilaan opiskelun tavoitteet, keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen seurannan ja arvioinnin periaatteet niissä oppiaineissa, joissa oppilas opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaisesti.

OPPVELVOLLISUUS

Oppivelvollisuus on lakiin perustuva velvollisuus suorittaa perusopetuksen oppimäärä. Oppivelvollisuuden voi suorittaa osallistumalla perusopetukseen tai hankkimalla muulla tavoin perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Se päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. (ks. myös pidennetty oppivelvollisuus)

OSA-AIKAINEN ERITYISOPETUS

Ks. erityisopetus

OSALLISUUS

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan oppilaiden mahdollisuutta osallistua ja kasvaa vaikuttamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Keskeisenä tavoitteena on koulujen toimintakulttuurin kehittäminen osallistavaksi lisäämällä oppilaiden kuulemistä, osallistumismahdollisuuksia ja yhteistoimintaa. (ks. oppilaskunta)

PEDAGOGIIKKA

Pedagogiikka on yleisessä merkityksessä käsitys siitä, miten kasvatusta tai opetusta tulisi järjestää. Suppeassa merkityksessä sillä viitataan opetus- tai kasvatustaitoon. Se voi viitata myös johonkin kasvatukselliseen suuntaukseen, esim. Steiner-pedagogiikkaan tai tiettyyn kasvatuksen osa-alueeseen, esim. erityispedagogiikkaan.

PERUSOPETUKSEN LAATUKRITEERIT

Perusopetuksen laatukriteerit muodostavat kansalliset perusopetuksen laadun määrittely- ja arviointiperusteet, joiden avulla koulutuksen järjestäjät ja koulut pystyvät itse arvioimaan koulutuspalvelujensa laatua ja pohtimaan tarvittavia kehittämistoimia. Laatukriteerit ilmaistaan laatukortteina ja luonteeltaan ne ovat suosituksia. Laatukriteerit valmistunevat syksyllä 2009.

PERUSOPETUS

Perusopetus on 1.–9. luokkien opetusta, jota annetaan peruskoulussa. Sitä voidaan antaa myös oppilaan kotona, kansanopistossa, aikuislukiossa tai muussa oppilaitoksessa, jolla on perusopetuksen järjestämislupa.

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Lapsi otetaan pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, mikäli perusopetuksen tavoitteita ei voida vammaan tai sairauteen vuoksi saavuttaa yhdeksässä vuodessa. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus esiopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta. Huoltajat päättävät, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna (kuusivuotiaana) lapselle annetaan esiopetusta. Lapsi aloittaa oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen kuusivuotiaana ja opiskelee esiopetuksessa vuoden tai kaksi vuotta. Tämän jälkeen lapsi aloittaa perusopetuksen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen alkaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Perusopetuslain mukaan lapsi voidaan siirtää pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin myös esi- ja perusopetuksen aikana. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, kun lapsi sairastuu tai vammautuu vakavasti koulunkäynnin aikana. Tällöin pidennetty oppivelvollisuus merkitsee oppilaan oikeutta tavallista pienempään maksimissaan kahdeksan oppilaan oppilasryhmään.

PIENRYHMÄOPETUS

Opetusta voidaan järjestää oppilaiden tarpeiden mukaan pienryhmässä. Pienryhmäopetus on useimmiten muuta opetusta tukevaa osa-aikaista erityisopetusta. Pienryhmässä tuetaan oppilaiden oppimis- ja toimintakykyä, ja heidän opiskelutaitojaan pyritään parantamaan. Oppilas opiskelee pienryhmässä osan päivittäisestä opiskeluaajastaan, tietyn periodin tai koko lukuvuoden ajan.

PISA-TUTKIMUS

Pisa-tutkimus on OECD:n kansainvälinen oppimistulosten arviointiohjelma, jolla selvitetään kolmen vuoden välein 15-vuotiaiden nuorten osaamista lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä.

POP-OHJELMA

POP (Perusopetus paremmaksi) -ohjelma on koko hallituskauden 2007–2011 kestävä ohjelma, joka liittyy hallituksen tavoitteisiin parantaa koulutuksen laatua. POP-ohjelman painopistealueita ovat tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen ja tukitoimien kehittäminen (ks. KELPO-kehittämistoiminta), oppilaanohjauksen kehittäminen, oppilashuollon kehittäminen, kerhotoiminta, kodin ja koulun yhteistyö, opetusryhmien pienentäminen, opetuksen täydennyskoulutus sekä vieraiden kielten opetuksen kehittäminen. Opetusministeriö on käynnistänyt painopistealueisiin liittyviä kehittämishankkeita, joita Opetushallitus koordinoi.

PORTFOLIO (KASVUN KANSIO)

Portfolio toimii oppilaan itsearvioinnin kehittämisen välineenä. Se on oppilaan omaa oppimista ja kehitystä kuvaava ”salkku”, johon oppilas kerää tekemiään töitä ja suorituksia. Portfolio voi olla muodoltaan kansio, salkku tai jokin muu tarkoitukseen sopiva.

PULUKI-OPETUS

PuLuKi-opetuksella tarkoitetaan puheen, lukemisen ja kirjoittamisen opetusta, jonka tarkoitus on tukea näiden taitojen oppimista. Opetusta antaa erityisopettaja tavallisesti pienryhmässä tai samanaikaisopetuksena. Puheopetusta

annetaan myös yksilöopetuksena. Opetusta voidaan antaa ennalta ehkäisevänä tukena tai viimeistään silloin, kun oppilaalla on havaittu vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella.

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITERIT

Opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvät perusopetuksen päättöarvosanan antamisen tueksi kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin laaditut arviointikriteerit, jotka toimivat oppilaan arvioinnin pohjana. Kunkin oppiaineen päättöarvioinnin kriteereissä määritellään se tieto- ja taitotaso, joka oppilaan tulee hallita yhdeksännellä luokalla saavuttaakseen arvosanan 8. Kriteerien tarkoituksena on lisätä päättöarvosanojen kansallista vertailukelpoisuutta ja näin parantaa oppilaiden oikeusturvaa. (ks. myös kohta oppilaan arviointi)

PÄÄTTÖARVIOINTI

Ks. kohta oppilaan arviointi

R EISSUVIHKO

Reissuvihko on kodin ja koulun välinen yhteydenpitoväline, oppilaan mukana kulkeva vihko, johon vanhemmat ja opettajat voivat kirjoittaa viestejä toisilleen. Se voi toimia myös sähköisessä muodossa.

RYHMÄKOKO

Ryhmäkoolla tarkoitetaan opetusryhmässä olevien oppilaiden lukumäärää. Yleisopetuksen opetusryhmien koolle ei ole asetettu rajoituksia. Perusopetuslaissa kuitenkin määrätään, että opetusryhmät tulee muodostaa siten, että kasvatukselle ja opetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Lainsäädännössä on määritelty erityisopetuksen opetusryhmässä olevien oppilaiden enimmäismäärä. Esiopetuksen ryhmäkoosta on annettu suositus. (ks. erityisopetuksen ryhmäkoosta)

S AMANAIKAISOPETUS

Samanaikaisopetuksesi kutsutaan opetustilannetta, jossa kaksi tai useampi opettajaa työskentelee yhtä aikaa saman opetusryhmän kanssa. Tällöin esimerkiksi erityisopettaja toimii luokan- tai aineenopettajan työparina luokassa mahdollistaen opetuksen eriyttämisen ja henkilökohtaisen ohjauksen antamisen. Samanaikaisopetusta voidaan toteuttaa myös virtuaalisesti, jolloin yksi opettaja opettaa videoyhteyden kautta samanaikaisesti eri koulujen opetusryhmiä, joilla kullakin on myös oma, paikalla oleva opettajansa.

SIVISTYSLAUTAKUNTA

Sivistyslautakunta on kunnassa kouluasioista vastaava, poliittisesti valittu toimielin. Nimitys vaihtelee kunnittain; siitä käytetään myös nimiä koulu-, koulutus- tai opetuslautakunta.

SUOMEN VANHEMPAINLIITTO

Suomen Vanhempainliitto on varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten yhteydessä toimivien vanhempainyhdistysten yhteistyöjärjestö. Liitto edistää vanhempien ja koulu-, päiväkotij- ja oppilaitosyhteisöjen välistä sekä vanhempien keskinäistä yhteistyötä sekä tuo esille vanhempien näkökulman opetusta ja kasvatusta koskevista kysymyksissä.

T ODISTUKSET

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat lukuvuositodistus, välitodistus, erotodistus ja päättötodistus. Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Lukuvuoden aikana voidaan antaa lisäksi välitodistuksia. Mikäli koulussa noudatetaan jakso-opetusta, jakson päättyessä annettava jaksotodistus voi toimia välitodistuksena. Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa koulua, eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritusoppivelvollisuutensa aikana. Päättötodistus annetaan perusopetuksen päättyessä oppilaalle, joka on suorittanut hyväksytysti perusopetuksen koko oppimäärän ja jonka suoritukset kaikissa numeroin arvosteltavissa oppiaineissa ovat vähintään välttäviä.

TOIMINTAKULTTUURI

Ks. koulun toimintakulttuuri

TOISEN ASTEEN KOULUTUS

Toisen asteen koulutuksella tarkoitetaan lukiokoulutusta tai ammatillisiin perustutkintoihin johtavaa koulutusta.

TUKIOPETUS

Tukiopetus on opetusta ja ohjausta, jota annetaan oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella oppilaille, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai jotka muutoin tarvitsevat tukea oppimisessaan. Tukiopetusta annetaan, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tarjota tukiopetusta sitä tarvitseville oppilaille. Tukiopetuksen järjestämisestä on annettava tietoa oppilaan huoltajalle.

TUNTIJAKO

Kansallinen tuntijako on annettu valtioneuvoston asetuksessa. Siinä päätetään, miten perusopetukseen käytetty aika jaetaan eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen. Tuntijaossa ilmoitetaan oppiaineiden opetukseen käytettävät vähimmäismäärät vuosiviikkotunteina. Yksi vuosiviikkotunti vastaa 38 oppituntia. Opetuksen järjestäjä päättää asetuksen pohjalta paikallisesta tuntijaosta. (Vrt. oppimäärä)

TUNTIKEHYS

Tuntikehys on koulun yleis- ja erityisopetuksen kokonaistuntimäärä, joka käytetään tuntijaon mukaisten oppituntien toteuttamiseen ja opetusryhmien muodostamiseen lukuvuoden aikana.

TURVALLISUUS

Kouluilla tulee olla koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet. Koulujen turvallisuuden kuuluvat asiat kuvataan oppilashuollon suunnitelmassa. Oppilashuollon suunnitelman lisäksi kouluilla tulee olla lain mukainen pelastussuunnitelma, työsuojelun toimintasuunnitelma sekä järjestyssäännöt. Lisäksi koulussa on oppiainekohtaisia turvallisuusohjeita sekä ohjeet toiminnasta väkivallan uhkatilanteissa ja opettajan valvontavastuusta. Koulun tulee varmistaa, että koulun koko henkilökunta, oppilaat ja oppilaiden huoltajat ovat tietoisia suunnitelmien ja ohjeiden sisällöstä. (ks. myös oppilashuollon suunnitelma)

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN (TET)

Työelämään tutustuminen on opetussuunnitelmaan kuuluva jakso, jossa perusopetuksen 7.–9. vuosiluokkien oppilaat tutustuvat työelämään ja ammatteihin aidoissa työympäristöissä.

TYÖSUUNNITELMA

Kouluun laaditaan lukuvuosittain työsuunnitelma, johon kirjataan muun muassa koulun työajat, retket, leirikoulut, teemapäivät tai muut vastaavat tapahtumat. Työsuunnitelma perustuu koulun opetussuunnitelmaan ja se toimii työvälineenä koulun pedagogisen toiminnan ja nimettyjen painopistealueiden kehittämisessä. Työsuunnitelmasta käytetään myös nimityksiä lukuvuosisuunnitelma tai vuosisuunnitelma.

VALINNAISET OPPIAINEET

Perusopetuksen oppimäärästä osa on valinnaisia aineita, joiden tehtävä on syventää ja laajentaa perusopetuksen yhteisten oppiaineiden tietoja ja taitoja oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden tulee tukea perusopetuksen tavoitteita ja niistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

VALMISTAVA OPETUS

Valmistava opetus on kuusivuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille annettavaa opetusta, jonka tarkoituksena on parantaa valmiuksia perusopetukseen osallistumiseen.

VANHEMPAINYHDISTYS

Vanhemmat voivat perustaa kouluun vanhempainyhdistyksen. Se järjestää koulussa vanhempaintoimintaa ja tarjoaa väylän vanhempien ja opettajien väliselle sekä vanhempien keskinäiselle yhteistyölle. Rekisteröidyt vanhempainyhdistykset voivat perustaa alueyhdistyksen seudullista yhteistyötä varten. Vanhempainyhdistykset voivat kuulua Suomen Vanhempainliittoon.

VERTAISOVITTELU (VERSO)

Vertaissovittelu on ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä, jonka tarkoituksena on ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä edistämällä oppilaiden vuorovaikutustaitoja.

Vertaissovittelumenetelmässä noudatetaan selkeää kaavaa, jonka mukaan osapuolia hieman vanhemmat, sovittelijoiksi koulutetut oppilaat, auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Kaavaa noudattamalla sovittelijaoppilaat ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jonka toteutumista seurataan.

VUOSILUOKKA

Vuosiluokalla tarkoitetaan tietyn luokka-asteen oppilaita, esimerkiksi ensimmäisen tai toisen luokan oppilaita.

VUOSILUOKKIIN SITOMATON OPETUS

Vuosiluokkiin sitomaton opetus on opetuksen järjestämisen tapa, jossa oppilaat etenevät vuosiluokkien sijaan oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Oppilas siirtyy vuosiluokkiin sitomattomassa opiskelussa lukuvuoden koulutyön päättyessä seuraavalle vuosiluokalle. Oman opinto-ohjelman

mukaan opiskeleva oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen huonon koulumenestyksen takia. Vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen järjestämisestä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

VUOSISUUNNITELMA

Ks. kohta työsuunnitelma

VUOSIVIKKOTUNTI

Oppiaineiden opetukseen käytettävät vähimmäismäärät ilmoitetaan tuntijaossa vuosiviikkotunteina. Yksi vuosi-viikkotunti vastaa 38 oppituntia.

VÄLITUNTI

Välitunti on kouluissa oppituntien välissä vietettävä tauko. Välitunteja käytetään virkistytymiseen ja mahdolliseen siirtymiseen koulun toiseen luokkaan tai oman koulun alueen ulkopuolella olevaan erikoisluokkaan tai liikuntatunneille. Välitunnin pituutta ei säädelä. Oppilaat ovat välitunnilla koulun vastuulla. Välituntia valvovat välituntivalvojat, jotka ovat koulun opettajia.

YHDYSLUOKKA

Yhdysluokassa usean vuosiluokan oppilaita opetetaan samassa opetusryhmässä.

YHTEISHAKU

Yhteishaku on järjestelmä, jolla haetaan keskitetysti peruskoulun jälkeiseen toisen asteen koulutukseen.

YHTENÄINEN PERUSKOULU

Yhtenäinen peruskoulu on hallinnollisesti yhtenäinen eli saman rehtorin alaisuudessa toimiva koulu, joka yleensä käsittää kaikki perusopetuksen vuosiluokat. Useimmiten se toimii yhdessä toimipisteessä. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu on paikallinen ratkaisu, eivätkä valtakunnalliset normit edellytä sitä.

YHTENÄINEN PERUSOPETUS

Yhtenäinen perusopetus on opetussuunnitelmallisesti yhtenäinen yhdeksänvuotinen kokonaisuus, jota toteutetaan koko perusopetuksen ajan. Keskeistä on opetuksen tavoitteellinen ja sisällöllinen yhtenäisyys, jota opetussuunnitelman perusteet edellyttävät. Normit edellyttävät kaikkien peruskoulujen toteuttavan yhtenäistä perusopetusta riippumatta siitä, mitä vuosiluokkia koulussa on.

YHTENÄISKOULU

Yhtenäiskoulu viittaa koulujärjestelmään. Suomalaista peruskoulujärjestelmää kuvataan yhtenäiskouluksi, jossa koko ikäluokka opiskelee. Aikaisemmin Suomessa oli rinnakkaiskoulujärjestelmä (kansa- ja oppikoulu). Arkisessa kielenkäytössä hallinnollisesti yhtenäistä peruskoulua kutsutaan joskus yhtenäiskouluksi.

YKSIKKÖHINTA

Yksikköhinta on valtionosuuden laskennallinen peruste. Sen mukaan määrätään rahoitus koulutuksen järjestäjälle. Opetusministeriö päättää yksikköhinnasta vuosittain. Perusopetuksessa se ilmaistaan euro/oppilas.

YLEISOPETUS

Kaikille oppilaille yhteistä perusopetusta kutsutaan myös yleisopetuksiksi.

Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet koulussa

Perusopetuslain määräämät oppilaan oikeudet koulussa:

- » Oppilaalla on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin tai vuotta myöhemmin psykologisten tai lääketieteellisten selvitysten perusteella.
- » Oppilaalla on oikeus kunnan järjestämään koulutuspaikkaan.
- » Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.
- » Oppilaalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppilaanohjausta.
- » Oppilaalla on oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja sen edellyttämiin oppikirjoihin, muuhun oppimateriaaliin, työvälineisiin ja työaineisiin sekä tarkoituksenmukaisesti järjestettyyn ja ohjattuun, täysipainoiseen ateriaan.
- » Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto.
- » Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen tai oppilaan kuljettamista tai saattamista kouluun on riittävästi avustettava, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muuten muodostuu oppilalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Koulumatkasäädös koskee perusopetuksen, lisäopetuksen ja esiopetuksen oppilaita. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan.
- » Jos oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä mainitulla tavalla, oppilaalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihöitoon.
- » Oppilaalla on oikeus maksuttomaan tapaturmien hoitoon koulussa, koulumatkalla ja majoituksessa.
- » Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet.
- » Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee erityistä tukea, on oikeus saada tukiovetusta.
- » Oppilaalla, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumsvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa (osa-aikainen erityisopetus).
- » Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun niihin verrattavan synn vuoksi voida antaa opetusta muuten, oppilas tulee ottaa tai siirtää erityisopetukseen (= oikeus erityisopetukseen). Opetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan

muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa.

Perusopetuslain määräämät oppilaan velvollisuudet koulussa:

- » Oppilaan tulee osallistua opetukseen.
- » Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Perusopetuksen päätöksenteko

Eduskunta

Säätää kouluun ja opetukseen liittyvän lainsäädännön ja päättää valtion tulo- ja menoarviosta.

Valtioneuvosto

Antaa asetukset (tuntijako ja opetuksen yleiset tavoitteet), hyväksyy Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (KESU) ja päättää koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista.

Opetusministeriö

Valmistelee Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (KESU), koulutusta koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset sekä opetustoimen budjetin.

Opetushallitus

Laatii opetussuunnitelman perusteet, tuottaa ja välittää tutkimukseen perustuvaa tietoa, voi antaa lainsäädäntöön perustuvia ohjeita ja määräyksiä sekä arvioi osaltaan koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Lääninhallitus

Seuraa ja arvioi perusopetuksen alueellista saavutettavuutta, tuloksellisuutta ja oppilaiden oikeusturvan toteutumista sekä neuvoo ja ohjaa oikeusturvakysymyksissä.

Kunta

Päättää opetuksen ja koulutuksen kuntakohtaiset voimavarat. Opetuksen järjestäjän ominaisuudessa se päättää, millainen opetussuunnitelma kunnassa on, hyväksyy koulujen kieliohjelmat sekä laatii ja kehittää johtosäännön. Opetussuunnitelmassa voi olla kuntakohtaisia, alueellisia tai koulukohtaisia osioita.

Koulu

Laatii opetussuunnitelman koulukohtaisen osion ja vuosittain työsuunnitelman sekä arvioi ja kehittää omaa toimintaansa.